

nik Srpskog pevačkog saveza, član odbora i predsednik CEOYLA (Saveta istočnopравoslavnih omladinskih lidera Amerike), 40 godina direktor Radio Šumadije, 29 godina predsednik Srpske narodne odbrane i 20 godina urednik *Glasa kanadskih Srba*. Pored prosvetiteljske, Dragašević je nalazio vremena i za političku aktivnost. Bio je ugledan član Liberalne partije i kao takav postao prvi srpski predstavnik u Kanadskom savetodavnom veću za multikulturalizam. Na tom položaju ostao je maksimalnih šest godina, od 1973. do 1979. Prateći sve ove aktivnosti autor daje veoma koristan istorijat svake od organizacija i institucija kojima je pripadao i rukovodio.

U četvrtom delu navedene su značajne *Ličnosti* (491–574) koje je Dragašević upoznao i sa njima saradivao tokom svog života i rada. Tom korpusu pripadaju princ Tomislav Karađorđević, prestolonaslednik Aleksandar II Karađorđević, akademici Dobrica Ćosić, Matija Bečković i Jovan Rašković, vojvoda Momčilo Đujić, Srđa Trifković, Vuk Drašković, Biljana Plavšić, Momo Kapor, Vojislav Šešelj, novinar Skot Tejlor, general Luis Mekenzi i mnogi drugi.

U petom poglavlju *Saradnja* (575–675) opisan je Dragaševićev rad u Udruženju srpskih dobrovoljaca iz Kanade, Srpskoj nacionalnoj akademiji, Kanadsko-srpskom savetu (organizaciji koja je mnogo doprinela promeni negativnog imidža srpskog naroda i pomaganju Srbima iz matice), Srpsko-kanadskom kongresu... Iako već u godinama, neumorni Bora je bio i jedan od organizatora protesta u Torontu protiv NATO agresije na SR Jugoslaviju 1999. godine.

Prva celina šestog dela knjige – koji je autor nazvao *Tamo kud me srce vodi* (676–714) – posvećena je Dragi Dragašević, njegovoj životnoj saputnici i neu-

mornom saradniku na očuvanju srpskog identiteta i kulture u Kanadi. Na kraju ovog poglavlja navedene su aktivnosti sa četiri Dragaševićeve posete Srbiji koje su usledile posle demokratskih promena 2000. godine.

Poslednje poglavlje *...i na kraju* (715–730) rezervisano je za izjave zahvalnosti, pogovor i završnu reč prote Mateje Matejića.

Autobiografija Bore Dragaševića je veoma zanimljivo svedočanstvo i nesumnjivo značajan doprinos srpskoj memoaristici. Ona je i svojevrsna kruna nemerljivog autorovog doprinosa u radu na očuvanju srpskog naroda u Kanadi. Kako kaže prota Matejić u završnoj reči: „Bora nije pisao knjigu da se proslavi, već da sačuva istorijski važne podatke o Srbima u Jugoslaviji, u Srbiji i naročito o onima u Kanadi u jednom istorijski veoma važnom vremenskom periodu. U ovoj knjizi Bora čuva uspomenu na mnoge ličnosti koje su doprinele društvenom i kulturnom razvoju Srba u Kanadi, a koje bi bez ove knjige ostale anonimne.”

Dodaćemo na kraju da je autor sve troškove oko štampanja sam snosio, a sav prihod je namenjen fondu za siromašnu decu u Srbiji.

Nebojša Stambolija

Zoran Janjetović, OD „INTERNACIONALE“ DO KOMERCIJALE. POPULARNA KULTURA U JUGOSLAVIJI 1945–1991, Institut za noviju istoriju Srbije, Beograd 2011, 306 str.

Nova monografija dr Zorana Janjetovića *Od „Internacionale“ do komercijale. Popularna kultura u Jugoslaviji 1945–1991*, sedamdeseta je knjiga Biblioteke „Studije i monografije“ Instituta za

savremenu istoriju Srbije. U pitanju je opširna, pregledna i naučno zasnovana ekspertiza o razvoju popularne kulture u socijalističkoj Jugoslaviji, koja donosi niz novih saznanja i otvara mogućnosti za unapređivanje tumačenja i razmišljanja o istorijskim dešavanjima u navedenom periodu. Rad ima za cilj da u glavnim crtama prikaže mesto i ulogu popularne ili masovne kulture u socijalističkoj Jugoslaviji, pri čemu se stavlja naglasak na muziku, ples, filmove, strip i popularne vrste književnog štiva kao na najupečatljivije izraze jugoslovenske komercijalne kulture tog vremena. Autor je nastojao da pokaže u kojoj meri je politički, ekonomski i društveni napredak uticao na nastanak i razvoj pojedinih oblika popularne kulture, kao i na to kako je ona povratno delovala na razvoj društva. Istraženi su okviri spoljne politike, ideoloških postavki režima, ekonomska, prosvetna i kulturna politika, kao i uticaji i delatnost stvaralaca popularne kulture, njenih promotera i korisnika. Posebno pitanje na koje je autor nastojao da pruži odgovore bila je uloga KPJ/SKJ, odnosno vlasti u usmeravanju razvoja masovne kulture.

Ova hronološki i tematski koncipirana monografija započinje poglavljem pod nazivom *Iz Staljinovog šinjela u Elvisovu jaknu: Politika, kulturna politika i popularna kultura*. Osim pitanja određivanja opšteprihvaćenog datuma kada nastaje popularna kultura, o čemu postoji teoretsko nesaglasje, dr Janjetović upućuje na važan zaključak da popularnu kulturu od tradicionalne i narodne razlikuje činjenica da je ona proizvod srazmerno malog broja ljudi koji se potom prenosi velikoj masi, najčešće uz primenu raznih tehničkih pomagala, sa naglašenim estetskim zadovoljstvom. U kojoj meri je ova činjenica uticala na novo

gradsko stanovništvo koje se u periodu posle 1945. godine formiralo u Jugoslaviji, noseći sa sobom tradicionalne, seoske i porodične kulturne obrasce i vrednosti, možemo sagledati u težnji umetnika, kulturnih delatnika, pa i predstavnika vlasti da kroz popularnu kulturu menjaju i preoblikuju njihova mišljenja, ukus, modu, kreiraju nove poglede, kulturna i umetnička usmerenja, pojmove estetike. To je bilo doba kada su udareni temelji industrijalizacije, urbanizacije, opismenjavanja, širenja štampe, mreže bioskopa, radio-difuzije i domova kulture. Značajno je primetiti i uticaj koji su raskid sa Sovjetskim Savezom 1948. godine i kasnije postepeno približavanje Zapadu tokom 50-ih godina imali na razvijanje i relativno osamostaljivanje kulture, odnosno na njeno tržišno izgrađivanje.

U drugom poglavlju *Alat i zanat: Infrastruktura popularne kulture* autor ukazuje na materijalnu stranu „proizvodnje“ i „prodaju“ zabave u socijalističkoj Jugoslaviji. Uz to, on daje obilje statističkih podataka u vezi sa brojem bioskopskih sala, razvijenošću bioskopske mreže, cenom ulaznica, kao i brojem bioskopskih poseta, želeći na taj način da preko filma kao oglednog primera ukaže na razvojne mogućnosti, ali i limite jugoslovenskog društva. Slično je i sa pitanjem radio i tv-prijemnika, različitim problemima radio-stanica i razvojem televizije tokom 60-ih godina, kada je vlast već uveliko prepoznala radio i televiziju kao važne instrumente u kreiranju stavova javnog mnjenja. Uz navedeno dolazi i štampa koja opstaje i nastavlja da širi svoj uticaj kroz porast asortimana glasila, odnosno da opstaje uprkos jačanju radija i televizije.

U trećem poglavlju *Ovce na Bulevaru revolucije: Narodna muzika*, dr Janjetović

objašnjava razvoj novokomponovane narodne muzike, koja se nadovezuje na izvornu narodnu muziku i folklor kao osnove tradicije jugoslovenskih naroda. Narodna muzika postaje veoma popularna 50-ih godina, čemu doprinosi partijski establišment, ali i radio i folklorni festivali. Prebrza urbanizacija, rast standarda i dostupnost medija, kao i neuspješna širenja obrada izvornih narodnih pesama, po autoru su stvorili uslove da se jedan broj kafanskih pevača vine u vrh jugoslovenskog socijalističkog šou-biznisa, dok su prema statistikama konzumenti ovakve muzike bili uglavnom slabo pismeni ili nižeg obrazovanja.

U četvrtom poglavlju *Lake note za teške pare: Zabavna muzika*, autor ukazuje da je za razliku od narodne muzike koja je najvećim delom bila domaćeg porekla, zabavna muzika od same pojave na tlu Jugoslavije bila nešto uvezeno. Od džezza, koji je u prvo vreme posle Drugog svetskog rata bio nepoželjan u socijalističkoj Jugoslaviji sve do sredine 50-ih godina, pojave šlagera, pa sve do rokenrola kojem autor posvećuje peto poglavlje *Rokenrol za radnički savet: Rok muzika u socijalističkoj Jugoslaviji*. U prvo vreme domaći rokenrol je oponašao inostrane uzore, da bi tokom 60-ih godina počeo da se osamostaljuje i rađa bogat domaći repertoar. To je pratila i pojava časopisa koji su analizirali muzičke trendove, dok su kolebanja po pitanju nove muzike postojala u partijskim strukturama sve dok ih nisu odagnale diskografske kuće koju su shvatile koliko je novi pravac bio finansijski unosan, s obzirom na njenu masovnu prihvaćenost među omladinom.

U šestom poglavlju *Walter brani box-office: Igrani filmovi i njihova publika*, autor analizira film i njegov razvoj na tlu Jugoslavije od socrealističkog poimanja utilitarnosti tokom 40-ih godina,

do promena u filmskom ukusu i stilu 50-ih kada se on okreće domaćim temama. Važan segment istraživanja je usmeren na rad Ideološke komisije, kao i cenzorskih komisija koje su pratile uvoz i podobnost filmova koji će se naći na redovnom bioskopskom repertoaru u Jugoslaviji. Tu je i pitanje do koje mere je tokom 60-ih godina bioskop dobio konkurenciju u televiziji, kao i prelaz domaćeg filma sa ratnih i partizanskih tema na teme iz svakodnevnog života.

Sedmo poglavlje *Zagor i Zagorka: Laka literature, šund romani, zabavna štampa i stripovi* bavi se marginalnim delom zabavne kulture, koju nikako ne bi trebalo zaobići zbog sveprisutnosti u svakodnevnom životu i uticaja na njene konzumente. Iako je partijska vlast pokušavala da ovu literature potisne, pa čak i dodatno oporezuje, ona je uspela da preživi i čak uveća svoju sveprisutnost.

Pretposlednje, osmo poglavlje dr Zoran Janjetović nazvao je *Zvezde gledaju s neba: Tito i popularna kultura*, gde je na osnovu raspoloživih izvora pokušao da sublimira stavove vodećih jugoslovenskih političara o popularnoj kulturi. On posebno prati Josipa Broza Tita koji je bio strastven konzument popularne kulture, naročito filmske i muzičke, kao i njegova povremena mešanja u kulturu, opomene i kritike koje je upućivao kada mu je delovalo da bi popularna kultura, odnosno njeni tvorci mogli da nanesu štetu političkim ili ideološkim stavovima Partije.

U poslednjem poglavlju *Money, Money, Money ili trijumf Zapada? Uместo zaključka*, autor daje opšte karakteristike svojih istraživačkih rezultata. Ovde se jasno uočava do koje mere su urbanizacija, industrijalizacija i modernizacija doprinele razvoju popularne ili masovne kulture, kao i širenje pismeno-

sti, štampe, napredak radija, pojava televizije i porast životnog standarda. Neuspešnim se pokazao napor jugoslovenskih komunista da vode kulturnu politiku koja bi izgrađivala ljude potrebne novom društvu, kao i pokušaji da spreče proboj zapadne kulture, čemu je doprinela specifičnost geopolitičkog položaja Jugoslavije i proklamovane politike u Hladnom ratu. S tim u vezi, dr Zoran Janjetović zaključuje da je jugoslovenska popularna kultura bila višedecenijski trijumf komercijalizma nad komunističkim idealima, odnosno nedvosmislena pobeda tržišta nad partijskom kulturnom politikom.

Miomir Gatalović